

מאיר מרגלית

גרוטאות

צו ההריסה נגד המבנים באזור ענתא שבצפון ירושלים בהם יושבת מאז שנות השמונים חמולת ג'דועה-קבוע, פלג של שבט הג'יהלין, יכול היה להיות עוד סיפור סטנדרטי על צו הריסה, בדומה לאלפים שעיריית ירושלים מנפיקה במזרח העיר מדי יום. אבל הפעם הוציאה העירייה צו ובמקום להשתיתו על "חוק התכנון והבנייה" הוציאה אותו מכוח "חוק עזר עירוני לשמירת הסדר והניקיון" - חוק שנועד לאפשר פינוי גרוטאות ואשפה משטח ציבורי.

בתחילה אפשר היה לשער שצווים אלה אינם אלא גחמה פרטית של פקח עירוני נמרץ מדי, והמערכת המשפטית תיסוג מהתרגיל לאחר הגשת עתירה מנומקת נגדו. אבל העירייה עמדה על זכותה להשתמש בחוק העזר, בטענה משולשת: ראשית, היא טענה, הצריפים והאוהלים אינם יכולים להיחשב "מבני מגורים" ולפיכך הם "מכשול בשטח פתוח", וחובתה של העירייה לסלקם "על מנת למנוע הגבלת תנועה וכן כדי למנוע פגיעה בחזות פני מקום ציבורי וגרימת מפגע ומטרד". לצורך זה עשתה העירייה שימוש בכמה מובאות שהוצאו מהקשרן, כך שאם שופט תל אביבי איפשר לפנות את המאהל של ישראל טויטו ב"כיכר הלחם" באמצעות אותו חוק עזר עירוני (בנימוק שאוהלי מפגינים אינם בגדר "מגורים"), ושופט באילת פינה מאהל של מחוסרי דיור מהחוף, עטו בעיריית ירושלים על השלל, ודרשו גזירה שווה למפגינים ולבדואים. אבל ממילא, טענה העירייה, מבני המגורים של החמולה אינם בגדר "מבנה" משום שהם "פריקים" ולא עשויים בטון או בלוקים. שנית, גם אילו היו נחשבים אותם צריפים ואוהלים ל"בתים" היה עליהם להיהרס, מכיוון שהוקמו ללא היתר בשטח ציבורי פתוח. ושלישית, המשיכה העירייה, אין מקום לשבט בדואי בבירת ישראל, או בלשונה: "מתכונת החיים הזאת לא מתאימה לשטח של בירת ישראל".

טיעוני העירייה מקוממים. הטענה כי המבנים אינם יכולים להיחשב "מגורים" מתוך נימוק של "חזות העיר", מעבר להגיונה המעוות, המתנשא, משקפת רמה

חדשה של צביעות, שכן המתחם של חמולת ג'דועה ממוקם סמוך למזבלה, מקום בו משאיות פורקות פסולת בניין ללא היתר ובאין מפריע. מקוממת לא פחות הטענה בדבר הבנייה ללא היתר. שהרי אין בירושלים עברייין גדול יותר מאשר העירייה עצמה בכל הקשור להפרת חוק התכנון והבנייה. הראייה - הודאת העירייה כי ממילא לא ניתן היה להוציא היתר בנייה משום שלא קיימת תוכנית מתאר בשטח. במלים אחרות, העירייה מודה שעל אף שאזור מצוי תחת שלטונה למעלה מ-40 שנה, ועל אף שהחוק מחייב רשות מקומית לתכנן את שטח השיפוט שלה תוך פרק זמן סביר, הוא טרם תוכנן. הנימוק הזה גם אינו עולה בקנה אחד עם פסקי דין שפורסמו באחרונה, כמו אלה של שופטת המחוזי מיכל אגמון מתל אביב ושל שופטי השלום ישראל אקסלרד מבאר שבע ודניאל פיש מחיפה, שקבעו כי כאשר הרשות המקומית התרשלה ולא הכינה תוכנית מתאר, כלומר לא קיימה את החוק, אין לאכוף אותו גם כלפי התושבים.

אבל חשובה יותר הטענה השלישית: מישהו בעירייה החליט שאין מקום לברואים בבירת ישראל. אפשר לתהות, איך זה שדווקא המאהל הברואי מטריד כל כך את העירייה בעוד שיכוני עוני מחפירים - כמו אלה שברחובות הנורית, שטרן או חברוני, או אפילו מחנה פליטים כמו זה שבשועפת - לא מביישים את בירת ישראל. אבל למעשה אין פה כל חידוש. הנישול השיטתי מאדמות קיים מאז ימינו הראשונים כאן ו"היד הקלה על המקלדת" בשירות הממשלתי, אינה יותר מאשר הגרסה המשרדית ל"יד הקלה על ההדק" של כוחות הביטחון, אלא שמה שנכתב בעבר ביד רועדת, נכתב עתה ביד קלה או, ליתר דיוק, ברגל גסה.

• • •

הדיון באולם בית המשפט לעניינים מקומיים בירושלים נפתח בחודש מארס 2008 בפני השופט דוד חשין (עת"מ 8047/08). הוא התנהל בנינוחות הרגילה. בלשון סטרילית, מנומסת עד זרא - "חברי המלומד", "חברי הנכבד" - פנו נציגי הצדדים זה לזה, ועסקו בענייני פרשנות, בעוד הפרקליט העירוני מנסה להוכיח שצריפי הברואים אינם עומדים בהגדרת המונח "בית" כפי שמופיע בחוק התכנון והבנייה. פרקליט הברואים ניסה להוכיח שהשטח בו יושבים מרשיו אינו עונה על המונח "רחוב" כפי שמוגדר בחוק העזר העירוני. השופט, כרגיל, התאמץ מאוד שלא להכריע. בנימה אבהית הוא נזף בפרקליט העירייה שאין זה ראוי לפנות אנשים באמצעות צו המיועד לפינוי אשפה, ואז ביקש, כמעט התחנן בפניו, למשוך את הצו. אבל לא היה זה בסמכות הפרקליט להחליט בעצמו,

מסתבר: הוא צריך להתייעץ עם מנכ"ל העירייה, משום שההוראה באה, שלא כמפתיע, מגורמים ביטחוניים. הבדואים כנראה אינם מפריעים לאיש למעט תוואי הגדר, ולכן נגזר גורלם. השופט בעצמו תמה, "אתם קבלן של משרד הביטחון?" אבל בסיכומו של דבר העניק לעירייה אורכה לשקול מחדש את עמדתה. השופט, כמו שופטים, לא רצה להרגיז את המערכת, ואולי לכן גם נעלם באורח פלא מפרוטוקול הדיון אזכורו של משרד הביטחון (הנוגעים בדבר כבר לא זקוקים לצנזורה, הם יודעים בעצמם מה מצופה מהם).

חודש של התלבטות עבר לפני שהפרקליט העירוני מסר את תשובתו לבית המשפט. העירייה מוכנה לוותר על הפינוי באמצעות החוק לפינוי גרוטאות, אך היא מתנה זאת בכך שאם יקימו הבדואים מתקנים נוספים ניתן יהיה להסירם באמצעות חוק זה. עניין של כבוד? גושפנקא לפשעים עתידיים? בכל אופן הודיע בא כוח הבדואים, עו"ד שלמה לקר, על הסכמתם להסדר, והתיק נסגר. כלומר, בינתיים.